

КАФЕДРА ТЕОРІЇ МУЗИКИ

Музично-теоретичні системи

Освітній ступінь «Бакалавр»
Спеціальність 025 «Музичне мистецтво»
Освітньо-професійна програма «Музичне мистецтво»
Музикознавство

Статус Обов'язкова

Форма контролю Залік

Курс	4
Семестр	8

ECTS	3
Годин	90
Лекції	20
Семінари	20
Самостійна робота	50

Інформація про викладача

ПІБ	Тукова Ірина Геннадіївна, докторка мистецтвознавства, доцентка кафедри теорії музики Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського
Профіль викладача	https://scholar.google.com.ua/citations?user=PQgwDNIAAAAJ&hl=uk ORCID ID: https://orcid.org/0000-0002-4786-0484 ResearcherID: E-4638-2018
e-mail	tukova@ukr.net

АНОТАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

В основу курсу «Музично-теоретичні системи» для музикознавців покладено такі вихідні положення:

1. Курс потрібно вести в тісних контактах з історичними та теоретичними дисциплінами, демонструючи практичне спрямування теоретичних трактатів
2. Курс має дати конкретні знання про історію теоретичного музикознавства як окрему галузь музичної культури, що дає уявлення про особливості світогляду певної епохи та їхнє відображення в музично-науковій практиці.

Метою курсу є пізнання і осмислення логіки становлення теоретичного музикознавства в його зв'язках з проблемами, що поставали перед європейською професійною музичною практикою від Давньої Греції до завершення епохи Нового часу.

Завданням курсу «Музично-теоретичні системи» є:

1. Дати історичну перспективу розвитку європейської теорії музики.
2. Навчити аналізувати музично-теоретичний трактат з точки зору проблемної ситуації, що його породжує, та в контексті інших зразків.
3. Дати науковий апарат для аналізу конкретного трактату та сучасної йому музичної практики.

Знати:

- історичну перспективу розвитку європейської теорії музики від Давньої Греції до XX ст.;
- основну проблематику теорії музики в певну епоху;
- понятійний та категоріальний апарат предмету.

Вміти:

- грамотно проаналізувати музично-теоретичний трактат;
- визначити основні проблеми, що в ньому розглядаються, зрозуміти причини, які їх породжують;
- застосувати набуті теоретичні знання при формуванні системного підходу до розвитку теоретичної думки про музику конкретної епохи;
- користуватися необхідною літературою.

Бути ознайомленими:

- з основними завданнями західноєвропейської теорії музики в різні історичні періоди;
- з музично-теоретичними трактатами різних епох та авторів;
- з основною літературою та навчальними посібниками з питань історії теоретичного музикознавства.

Курс орієнтований на здобуття студентами знань з історії розвитку теоретичного музикознавства. Протягом більш ніж двох з половиною тисячоліть (від піфагорійських часів) формувався як теоретичний апарат, так і завдання теорії по відношенню до відображення процесів, що відбувалися в музичній практиці. Опанування різноманітними підходами дає студенту можливість історично достовірно підходити до аналізу музичного матеріалу різних епох та стилів. Знання щодо виникнення термінології, різноманітних розгалужень у цій царині, проблемних питань дає можливість усвідомлювати історію теоретичного музикознавства як цілісну систему та вбачати її зв'язок з професійною музичною практикою.

Історичні рамки курсу, що охоплюють понад дві тисячі років розвитку теоретичної думки про музику – від піфагорійської традиції до риманівської, обсяг першоджерел та критичних досліджень, вимагають концентрований та стислий виклад матеріалу. Таке вихідне положення обумовлює побудову курсу і потребує використання лекційної та семінарської форм як основного типу занять. На кожній лекції необхідно відводити певну частину часу для обговорення тих першоджерел та теоретичної літератури, які були запропоновані студентам для самостійного опрацювання. Це пов'язано, у першу чергу, з особливостями термінологічного апарату античних, середньовічних, ренесансних тощо теоретичних трактатів, а також нетиповістю форм викладу та стилістики.

Базовою формою самостійної роботи є вивчення теоретичних трактатів від Античності до кінця XIX сторіччя, а також практична апробація отриманих знань завдяки аналізу музичного матеріалу відповідного жанру та стилю.

Теоретичний матеріал рекомендується викладачем і завжди відповідає темі курсу, що розглядається у поточний час. Для вивчення першоджерела необхідно знайомство з історією його написання, проблематикою сучасних йому теоретичних праць, присвяченими йому критичними дослідженнями, заглиблення в особливості теоретичного апарату трактату та музичний матеріал, наведений у його прикладах. Рекомендується також прослуховування творів, на які є посилання в теоретичному трактаті, що аналізується.

ПЕРЕЛІК ТЕМ

Тема 1. Історія курсу МТС. Історія музичної теорії як система. Періодизації історії музичної теорії.

Тема 2. Давньогрецька музична теорія.

Семінар. Семичастинна давньогрецька гармоніка.

Тема 3. Ранньосередньовічні музично-теоретичні трактати. Августин. Боецій.
 Семінар. «Про музику в шести книгах» Августина та «Основи музики» Боеція: значення для раннього Середньовіччя.
 Тема 4. Теорія музики Середньовіччя. Гвідо Аретинський.
 Семінар. Новації Гвідо Аретинського.
 Тема 5. Теорія епох *Ars antiqua* та *Ars nova*. І. Грокейо. Ф. Кьольнський. Ф. де Вітрі, І. де Муріс.
 Семінар. Модальна та мензуральна ритміка в трактатах пізнього Середньовіччя.
 Тема 6. Теорія музики Ренесансу. І. Тінкторис. Дж. Царліно.
 Семінар. Теорія контрапункту в трактатах І. Тінкториса та Дж. Царліно.
 Тема 7. Західноєвропейська музична теорія XVII–XVIII ст. Ж. Ф. Рамо.
 Семінар. Основні ідеї трактатів з гармонії Ж. Ф. Рамо.
 Тема 8. Вчення про форму у західноєвропейській музичній теорії Нового часу. А. Б. Маркс. Х. Ріман.
 Семінар. Вчення про музичну форму в студіях XIX століття.

ФОРМИ ТА ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ

Лекції, семінарські заняття, практикум, диспут.

НАВЧАЛЬНІ РЕСУРСИ

Лекційні та семінарські заняття проводяться в змішаній формі (аудиторно та на платформі Zoom). Усі необхідні для вивчення навчальної дисципліни основні та додаткові матеріали надсилаються персонально електронною поштою, Viber, Messenger, Google-Drive.

МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

Участь у семінарських заняттях, виконання вправ, добір дидактичного матеріалу, обговорення проблемних питань, тестування, написання практичних робіт, написання контрольних-модульних робіт тощо.

Підсумкове оцінювання результатів навчальної діяльності студентів проводиться на диференційованому заліку за стобальною шкалою.

Система оцінювання

№ з/п	Контрольний захід оцінювання	Всього %
1.	Участь у обговореннях та доповнення на семінарах	20
2.	Презентація досліджень за обраною тематикою	20
3.	Відвідування лекцій	10
4.	Залік	50
	Всього	100

Критерії оцінювання

«Відмінно» А (90 – 100) Студент має свідомі знання у межах програми, здатний виконувати завдання творчо, вільно та свідомо використовує спеціальну термінологію у роздумах, висновках та узагальненнях, рівень абстрактно-логічного та художньо-

естетичного мислення достатньо високий. Відповідь блискуча, у хорошому темпі, свідчить про активне та ініціативне мислення, про певний практичний досвід.

«Добре» В (82-89) Студент має міцні, ґрунтовні знання, але допускає неточність у формулюваннях та спеціальній термінології, не завжди обґрунтовано може довести свою думку. Відповідь свідчить про суцільне засвоєння матеріалу, про високий рівень знань і навичок, але у відповіді зустрічались незначні помилки, які учень долав самостійно.

«Добре» С (74-81) Студент виявляє глибоке засвоєння матеріалу, але допускає несуттєві помилки у відповідях і письмових роботах, які потребують зауваження та пояснення. Студент виконав всі запропоновані завдання на досить високому рівні, але у відповіді зустрічались помилки.

«Задовільно» D (64-73) Студент володіє певними навичками та уміннями; не завжди здатний виконати завдання, які потребують абстрактно-логічного мислення; виявляє недостатнє знання спеціальної термінології; словниковий запас небагатий; виконує всі запропоновані завдання на посередньому рівні.

«Задовільно» Е (60-63) Студент здатний сприймати теоретичний матеріал на репродуктивному рівні; застосування знань та спеціальної термінології на практиці задовільне. Студент виконує всі запропоновані завдання, але на дуже низькому рівні.

«Незадовільно» Fx (35-59). Студент знає незначну частину теоретичного матеріалу, застосовує обмежений термінологічний та словниковий запас, виконує завдання частково, показуючи певну обізнаність, але необхідний об'єм матеріалу не засвоєний.

«Незадовільно» F (1-34) Усна відповідь студента демонструє слабо сформоване теоретичне мислення; навички та вміння сформовані на частковому та непрофесійному рівні.

ІНКЛЮЗИВНЕ НАВЧАННЯ

Навчальна дисципліна може викладатися для більшості студентів з особливими освітніми потребами.

НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЮ МОВОЮ

Курс передбачає звернення до матеріалів іноземними мовами. Заохочується прагнення студентів до опрацювання матеріалу за допомогою іншомовних джерел – книг, статей, які відповідають тематиці конкретних занять.

ПОЗААУДИТОРНІ ЗАНЯТТЯ

Передбачається у межах вивчення навчальної дисципліни участь студентів у міжнародних та вітчизняних конференціях, конкурсах творчих робіт, круглих столах тощо.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Арістотель. Нікомахова етика / пер. В. Ставнюк. Київ : Аквілон-Плюс, 2002. 480 с.
2. Борблик Ю. Ньютоніанська картина світу і музична теорія XVII століття // Київське музикознавство. 2012. Вип. 44.
3. Бринь Т. Трактати «Ars Nova»: до спорідненості між музичною теорією та номіналізмом // Науковий вісник НМАУ імені П. І. Чайковського. К., 2006. Вип. 41.
4. Бринь Т. М. Ars Nova: вимір та раціоналізація музичного часопростору : дис. ... канд мистецтвознавства : 17.00.03 – Музичне мистецтво / Національна музична академія України ім. П. І. Чайковського. Київ, 2005.
5. Вірановський Г. Музично-теоретичні системи. (Предмет і принцип побудови). К., 1978.

6. Котляревський І. Музично-теоретичні системи європейського мистецтвознавства. Методи вивчення та класифікації. Київ, 1983.
7. Приходько І. Проблема періодизації в історії теоретичного музикознавства // Проблеми взаємодії мистецтва, педагогіки та теорії і практики освіти. Харків : С.А.М., 2011. Вип. 33.
8. Тукова І. Музика і природознавство: взаємодія світів в умонастроях епох (XVII — початок ХХІ століття) : Монографія. Харків, 2021.
9. Тукова І. Музично-теоретична система: феномен чи фантом? // Науковий вісник НМАУ ім. П. І. Чайковського : Сучасне теоретичне музикознавство: проблеми, новації, аналітичні підходи. 2022. Вип. 134.
10. Тукова І.Г. Музично-теоретичні концепції початку ХХІ сторіччя у світлі ідей Середньовіччя та Ренесансу // Часопис Національної музичної академії України імені П.І.Чайковського. 2010. № 3 (8).
11. Adler G. Umfang, Methode und Ziel der Musikwissenschaft // Vierteljahrschrift für Musikwissenschaft. 1885. 1.
12. Augustine. On music / transl. R. Taliaferro // Writings of Saint Augustine. New York, 1947. Volume 2.
13. Barker A. Scientific Method in Ptolemy's Harmonics. Cambridge University Press, 2004.
14. Barker A. The science of harmonics in classical Greece. Cambridge University Press, 2007.
15. Bartel D. Musica Poetica: musical-rhetorical figures in German baroque music. Lincoln/London, 1997.
16. Boethius. Fundamentals of music. Yale University, 1989.
17. Christensen T. Genres of Music Theory, 1650–1750 // Towards tonality: aspects of Baroque music theory. Leuven University Press, 2007.
18. Dahlhaus C. Was Heißt "Geschichte der Musiktheorie"? // Ideen zu einer Geschichte der Musiktheorie. Einleitung in das Gesamtwerk. Geschichte der Musiktheorie / ed. Frieder Zaminer. Bd. 1. Darmstadt, 1985.
19. Gosman A. Rameau and Zarlino: Polemics in the "Traité de l'harmonie" // Music Theory Spectrum. 2000. Vol. 22, No. 1.
20. Gouk P. Music and the Emergence of Experimental Science in Early Modern Europe // SoundEffects. 2012. Vol. 2, No. 1.
21. Greek musical writings. Vol. 2: Harmonic and acoustic theory. Cambridge University Press, 1989.
22. Guido of Arezzo. Micrologus // Hucbald, Guido, and John on Music. New Haven and London, 1978.
23. Jarzębska A. Z dziejów myśli o muzyce. Musica Iagellonica, 2002.
24. Kassler J. C. Music as a Model in Early Science // History of Science. 1982. 20. P. 103–139.
25. Kuhn T. S. The Structure of Scientific Revolutions. The University of Chicago Press, 1970.
26. Marx A. B. Die Lehre von der Musikalischen Komposition, Praktisch-Theoretisch. Zweite Auflage. Leipzig : Druck und Verlag von Breitkopf und Härtel, 1845. Dritter Theil.
27. McKinney T. Adrian Willaert and the theory of interval affect: the Musica nova madrigals and the novel theories of Zarlino and Vicentino. Surrey, 2010.
28. Rameau J.-P. Treatise on Harmony. New York, 1971.
29. Riemann H. Grundriss der Kompositionslehre (Musikalische Formenlehre). Leipzig, 1905.
30. Saint-Lambert M. de. Les Principes du Clavecin // Méthodes et Traités : Série I: France 1600–1800 : Clavecin. En 2 volumes. Facsimile ed. J. M. Fuzeau. France, Courlay, 2002. Vol. I.
31. Ścibor J. Geneza struktur modalnych chorału gregoriańskiego w świetle traktatów enchiriadis. Lublin, 1999.
32. Solomon J. Cleonides: "Isayoyi armoniki"; critical edition, translation, and commentary : dis. Phd. Chapel Hill, 1980.
33. The Cambridge History of Western Music Theory. Cambridge University Press, 2008.
34. Tinctoris J. The art of counterpoint / transl. A. Seay. American Institute of Musicology, 1961.
35. Van der Waerden B. Science awakening. Dordrecht–New Jersey, 1975.
36. Vitry Ph. de. "Ars Nova": A Translation // Journal of Music Theory. 1961. 5(2).

37. Zarlino J. On the Modes. Part Four of *Le institutioni Harmoniche*, 1558 / translated by V. Cohen, edited with introduction by C. V. Palisca. New Haven and London, 1983.
38. Source Readings in Music History: From Classical Antiquity through the Romantic Era / sel. and annot. by O. Strunk. New York, 1950.